

Η χορήγηση της ιθαγένειας κράτους μέλους σε επενδυτές υπό το πρίσμα του ενωσιακού δικαίου: τα όρια της αρμοδιότητας των κρατών μελών

Ιωάννης Γ.- Στ. Κούρτης*

I. Εισαγωγικά στοιχεία

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ θεσπίστηκε η ευρωπαϊκή ιθαγένεια ως μία ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών¹. Συγκεκριμένα, η διάταξη του τότε άρθρου 8 της Συνθήκης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων όριζε ότι «*Θεσπίζεται ιθαγένεια της Ένωσης. Πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους μέλους. Οι πολίτες της Ένωσης έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από την παρούσα συνθήκη*». Η ιθαγένεια της Ένωσης αποτελεί μία ειδική νομική σχέση που συνδέει τους υπηκόους των κρατών μελών με την Ένωση και δημιουργεί ορισμένα δικαιώματα για τα πρόσωπα αυτά στην ενωσιακή έννομη τάξη². Πλέον η ανωτέρω ιδιότητα κατοχυρώνεται στα άρθρα 9 ΣΕΕ και 20 ΣΛΕΕ. Επιπλέον, στη δέκατη σκέψη του προοιμίου της ΣΕΕ διακηρύσσεται η βούληση των κρατών μελών να θεσπίσουν μια κοινή ιθαγένεια για τους υπηκόους τους, ενώ στη δέκατη τρίτη σκέψη της ΣΕΕ υπογραμμίζεται η βούληση για δημιουργία μιας ολοένα στενότερης ένωσης των λαών της Ευρώπης.

Στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο τα δικαιώματα που απορρέουν από την ευρωπαϊκή ιθαγένεια είναι συγκεκριμένα και εξαρτώνται άμεσα από την ιθαγένεια της Ένωσης. Πρόκειται, δηλαδή, για δικαιώματα που παρέχονται σε όλους τους Ευρωπαίους πολίτες υπό τη μόνη προϋπόθεση ότι κατέχουν την ιθαγένεια της Ένωσης, ενώ ασκούνται υπό τους ειδικότερους όρους που έχουν προβλεφθεί από το παράγωγο ενωσιακό δίκαιο που εξειδικεύει έκαστο δικαίωμα. Το πιο σημαντικό εξ αυτών είναι το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των Ευρωπαίων πολιτών στο έδαφος των κρατών μελών (άρθρα 21 ΣΛΕΕ και 45 ΧΘΔΕΕ).

Επιπροσθέτως, όπως έχει κριθεί με πάγια νομολογία του ΔΕΕ, «*η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών η οποία εξασφαλίζει την ίδια νομική μεταχείριση σε όσους εξ αυτών βρίσκονται στην ίδια κατάσταση, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους και υπό την επιφύλαξη των ρητά προβλεπόμενων εξαιρέσεων*»³. Η εν λόγω κρίση του Δικαστηρίου έχει αξιοποιηθεί νομολογιακά για να αναδειχθεί η σημασία της θέσπισης της ευρωπαϊκής ιθαγένειας στην ενωσιακή έννομη τάξη

---

* Δ.Ν. Ευρωπαϊκού Δικαίου – Δικηγόρος, Εντεταλμένος Διδάσκων Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

¹ Η ιθαγένεια είναι ο δημοσίου δικαίου δεσμός ενός ατόμου με την πολιτεία στο λαό της οποίας ανήκει. Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια ως έννοια χρησιμοποιεί με καταχρηστικό τρόπο τον όρο «ιθαγένεια», καθώς δεν πρόκειται για απονομή σε φυσικό πρόσωπο της ιθαγένειας ενός κράτους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν αποτελεί κρατική οντότητα όμοια με εκείνη ενός κράτους, με συνέπεια να μην υφίσταται ο απαιτούμενος δεσμός δημοσίου δικαίου κάθε φυσικού προσώπου ως Ευρωπαίου πολίτη με την Ευρωπαϊκή Ένωση ως πολιτεία. Βλ. Ι. ΚΟΥΡΤΗΣ, *Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια: Η επίδραση της στην εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ενοποίησης*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σ. 7.

² Βλ. ST. KADELBACH, *European Fundamental Rights and Freedoms* (επιμ. D. Ehlers), De Gruyter Recht – Berlin, 2007, σ. 549.

³ Βλ. μεταξύ πολλών: ΔΕΚ C-184/99, *Rudy Grzelczyk κατά Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve*, 20.09.2001, EU:C:2001:458, σκ. 31, ΔΕΕ C-391/09, *Malgożata Runevič-Vardyn και Łukasz Paweł Wardyn κατά Vilniaus miesto savivaldybės administracija και λοιπών*, 12.05.2011, EU:C:2011:291, σκ. 60, ΔΕΕ C-165/14, *Alfredo Rendón Marín κατά Administración del Estado*, 13.09.2016, EU:C:2016:675, σκ. 69, ΔΕΕ C-181/23, *Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Δημοκρατία της Μάλτας*, 29.04.2025, EU:C:2025:283, σκ. 43. Βλ. J. SHAW, *Citizenship: Contrasting Dynamics at the Interface of Integration and Constitutionalism* σε “The Evolution of EU Law” (επιμ. P. Craig / Gr. de Búrca), 3rd ed., Oxford University Press, 2021, σ. 611, όπου αναφέρεται πως η κρίση του Δικαστηρίου ότι η ιθαγένεια της Ένωσης τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών είναι διαχρονικά μία αμφιλεγόμενη δήλωση επειδή ως status η ευρωπαϊκή ιθαγένεια παραμένει εξαρτημένη από τις διαφορετικές ρυθμίσεις των κρατών μελών για τα ζητήματα κτήσης και απώλειας της εθνικής τους ιθαγένειας. Βλ. Μ. ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗ, *Η “Κοινοτική Μέθοδος” σε αμφισβήτηση & ο “Ευρωπαϊκός Συνταγματισμός” σε κίνδυνο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σ. 53, ο οποίος σημειώνει ότι η αναγόρευση της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης σε θεμελιώδη ιδιότητα προσέδωσε σ’ αυτήν μία οριζόντια εφαρμογή.

και για να οριοθετηθεί το πεδίο εφαρμογής των συναφών δικαιωμάτων των Ευρωπαίων πολιτών.

Ειδικότερα, η νομολογία του ΔΕΕ έχει υιοθετήσει μία διασταλτική ερμηνεία για το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής των άρθρων 20 και 21 ΣΛΕΕ κρίνοντας ότι τυγχάνουν εφαρμογής υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις ακόμα και σε περιπτώσεις υπηκόων τρίτων χωρών που είναι μέλη της οικογένειας ενός Ευρωπαίου πολίτη⁴. Όπως χαρακτηριστικά κρίθηκε από το Δικαστήριο στην πολύ γνωστή υπόθεση *Ruiz Zambrano*, C-34/09, το άρθρο 20 ΣΛΕΕ απαγορεύει εθνικά μέτρα που έχουν ως αποτέλεσμα να εμποδίζονται οι Ευρωπαίοι πολίτες της Ένωσης να απολαύσουν πράγματι, κατά το ουσιώδες μέρος τους, τα δικαιώματα που αποκτούν από την ιδιότητά τους ως πολιτών της Ένωσης. Έτσι, το άρθρο 20 ΣΛΕΕ δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος να αρνηθεί να χορηγήσει άδεια διαμονής σε υπήκοο τρίτης χώρας, ο οποίος συντηρεί τα ανήλικα τέκνα του, που είναι πολίτες της Ένωσης και διαθέτουν την ιθαγένεια του κράτους αυτού⁵. Η παραχώρηση δικαιωμάτων σε πολίτες τρίτων χωρών θεωρήθηκε αναγκαία από το Δικαστήριο ώστε να διασφαλιστεί σε κάθε περίπτωση ότι οι Ευρωπαίοι πολίτες θα μπορούν να ασκούν ανεμπόδιστα τα δικαιώματά τους που απορρέουν από την ιθαγένεια της Ένωσης.

Τούτο δε παρά το γεγονός ότι τα πρόσωπα αυτά δεν ενέπιπταν ρητά στο πεδίο εφαρμογής των ελευθεριών κυκλοφορίας και διαμονής, διότι επρόκειτο για Ευρωπαίους πολίτες που κατοικούσαν στο κράτος μέλος της ιθαγένειάς τους και δεν το είχαν εγκαταλείψει ποτέ. Συνεπώς, θα μπορούσε να κριθεί ότι δεν εφαρμοζόταν το ενωσιακό δίκαιο και ότι επρόκειτο για μία αμιγώς εσωτερική κατάσταση του κράτους μέλους. Παρ' όλα ταύτα, εν τέλει κρίθηκε ότι υφίστατο σύνδεσμος εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου μέσω της διάταξης του άρθρου 20 ΣΛΕΕ για την ιθαγένεια της Ένωσης. Από την επέκταση αυτή του πεδίου εφαρμογής των ενωσιακών δικαιωμάτων, που συνδέονται με την Ευρωπαϊκή ιθαγένεια, καθίσταται εμφανής ο στόχος της Ένωσης να καλλιεργηθεί ένα κοινό αίσθημα ευρωπαϊκής αλληλεγγύης και κοινής συνείδησης και ταυτότητας μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών.

Επιπλέον, η θέσπιση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και η πάγια θέση ότι η ιθαγένεια της Ένωσης συνιστά θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών επέτρεψε στο Δικαστήριο να κρίνει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν το ενωσιακό δίκαιο ακόμα και σε υποθέσεις που, καταρχήν, ανήκουν στην αρμοδιότητά τους όπως σε ζητήματα που αφορούν την αφαίρεση ή αυτοδίκαιη απώλεια των εθνικής τους ιθαγένειας⁶. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι κανόνες απονομής και αφαίρεσης της ιθαγένειας ανήκουν στο στενό πυρήνα της εθνικής κυριαρχίας, ενώ οι σχετικές αρμοδιότητες έχουν παρακρατηθεί από τα κράτη μέλη και αποτελούν αποκλειστικές αρμοδιότητές τους. Η ανωτέρω κρίση δημιούργησε τον αναγκαίο σύνδεσμο όλων αυτών των περιπτώσεων με το ενωσιακό δίκαιο σε έναν τομέα που, καταρχήν, εμπίπτει στην εθνική αρμοδιότητα.

Το ΔΕΕ δέχθηκε ότι τα κράτη μέλη πρέπει να εξετάζουν σε κάθε ειδικότερη περίπτωση τις συνέπειες που θα έχει για τα φυσικά πρόσωπα μία ενδεχόμενη απώλεια της εθνικής τους ιθαγένειας⁷, ενώ παράλληλα πρέπει να υφίστανται κατάλληλοι εθνικοί διαδικαστικοί κανόνες

---

⁴ Βλ. μεταξύ πολλών: ΔΕΕ C-34/09, *Gerardo Ruiz Zambrano κατά Office national de l'emploi (ONEm)*, 08.03.2011, EU:C:2011:124, σκ. 40 επ., ΔΕΕ C-87/12, *Kreshnik Ymeraga κ.λπ. κατά Ministre du Travail, de l'Emploi et de l'Immigration*, 08.05.2013, EU:C:2013:291, σκ. 36 επ., ΔΕΕ C-456/12, *O. κατά Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel και Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel κατά B.*, 12.03.2015, EU:C:2014:135, σκ. 44 επ., ΔΕΕ C-451/19 και C-532/19, *Subdelegación del Gobierno en Toledo κατά XU και QP*, 05.05.2022, EU:C:2022:354, σκ. 49-50.

⁵ Ο.π., C-34/09, σκ. 42-45.

⁶ Βλ. μεταξύ πολλών: ΔΕΚ C-135/08, *Janko Rottmann κατά Freistaat Bayern*, 02.03.2010, EU:C:2010:104, σκ. 41, ΔΕΕ C-221/17, *M.G. Tjebbes κ.λπ. κατά Minister van Buitenlandse Zaken*, 12.03.2019, EU:C:2019:189, σκ. 30-31, ΔΕΕ C-118/20, *JY κατά Wiener Landesregierung*, 18.01.2022, EU:C:2022:34, σκ. 37-38, ΔΕΕ C-689/21, *X κατά Udlændinge- og Integrationsministeriet*, 05.09.2023, EU:C:2023:626, σκ. 28-29, ΔΕΕ C-684/22 έως C-686/22, *S.Ö. κ.λ. κατά Stadt Duisburg κ.λ.π.*, 25.04.2024, EU:C:2024:345, σκ. 34-36.

⁷ Ο.π., ΔΕΕ C-689/21, σκ. 37-39. Συναφώς, βλ. A. RIGAUX, « Citoyenneté européenne - Perte de la nationalité d'un État membre », LexisNexis, Europe n° 11, Novembre 2023, comm. 369, σ. 2.

που να διασφαλίζουν ότι τα δικαιώματα από την ευρωπαϊκή ιθαγένεια θα προστατεύονται αποτελεσματικά και δεν θα καθίσταται αδύνατη ή έστω εξαιρετικά δυσχερής η άσκησή τους⁸.

Εκτός όμως από τα ζητήματα αφαίρεσης – απώλειας της εθνικής ιθαγένειας, πρόσφατα το Δικαστήριο έκρινε επί ζητήματος που αφορούσε τη χορήγηση της ιθαγένειας από κράτος μέλος σε υπηκόους τρίτων χωρών. Ειδικότερα, το ΔΕΕ στην υπόθεση C-181/23, έκρινε επί προσφυγής παράβασης κατά της Μάλτας βάσει του άρθρου 258 ΣΛΕΕ⁹. Η προσφυγή αυτή αφορούσε την εθνική νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους και ειδικότερα τον έλεγχο της νομιμότητας του μαλτέζικου προγράμματος χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές – υπηκόους τρίτων χωρών.

II. Η θέση των κρατών μελών και η υπ' αριθμ. 2 Δήλωσή τους

Κατά τη θέσπιση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, τα κράτη μέλη διατύπωσαν τη βούλησή τους επί του ρόλου που θεωρούσαν ότι πρόκειται να διαδραματίσει αυτή η νέα ιδιότητα των πολιτών της Ένωσης. Με την επιλογή τους η απονομή και η απώλεια της ιδιότητας του Ευρωπαίου πολίτη να συνδεθεί άρρηκτα με την εθνική ιθαγένειά τους κατέδειξαν ότι δεν επιθυμούσαν να θεσπίσουν μία αυτόνομη ευρωπαϊκή ιθαγένεια, η οποία θα ρυθμιζόταν από ενωσιακούς κανόνες δικαίου. Αντίθετα, επεδίωκαν να διατηρήσουν την αρμοδιότητα για τη ρύθμιση των ζητημάτων κτήσης και απώλειας της εθνικής ιθαγένειάς τους, με συνέπεια να οριστεί παράλληλα ότι η ιθαγένεια της Ένωσης προστίθεται στην εθνική ιθαγένεια και δεν την αντικαθιστά.

Η ανωτέρω βούληση των κρατών μελών διατυπώθηκε με την υπ' αριθμ. 2 Δήλωσή τους σχετικά με την ιθαγένεια κράτους μέλους, η οποία είναι συνημμένη στην τελική πράξη της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση¹⁰. Σύμφωνα με τη Δήλωση αυτή, «η Συνδιάσκεψη δηλώνει ότι, όταν στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας γίνεται αναφορά στους υπηκόους των κρατών μελών, το θέμα του εάν ένα άτομο έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους ρυθμίζεται αποκλειστικά και μόνο από τη νομοθεσία του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους. Τα κράτη μέλη μπορούν να δηλώνουν, πληροφοριακά, ποια άτομα πρέπει να θεωρούνται ως υπήκοοι τους για τους σκοπούς της Κοινότητας, με δήλωση που θα καταθέτουν στην Προεδρία μπορούν ενδεχομένως να τροποποιήσουν τη δήλωση τους»¹¹.

Από την υπ' αριθμ. 2 Δήλωση καθίσταται σαφές ότι τα κράτη μέλη διατήρησαν την αρμοδιότητα να ρυθμίζουν τα ζητήματα που αφορούν την εθνική τους ιθαγένεια. Η εθνική αυτή αρμοδιότητα επηρεάζει παράλληλα και την ευρωπαϊκή ιθαγένεια, καθώς η τελευταία απονέμεται με άμεσο και αυτόματο τρόπο σε κάθε φυσικό πρόσωπο που είναι υπήκοος οιοδήποτε κράτους μέλους (άρθρα 9 ΣΕΕ και 20 παρ. 1 ΣΛΕΕ). Εθνική και ευρωπαϊκή ιθαγένεια συνδέονται άρρηκτα, με συνέπεια ότι σε κάθε εξεταζόμενη περίπτωση πρέπει να κρίνεται αρχικά εάν οιοδήποτε φυσικό πρόσωπο είναι πολίτης κράτους μέλους, ώστε να διαπιστώνεται εάν είναι Ευρωπαίος πολίτης.

Επιπροσθέτως, στο τμήμα Α' της απόφασης των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, που συνήλθαν στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Εδιμβούργο στις 11 και 12 Δεκεμβρίου 1992, δηλώθηκε ρητά ότι «οι διατάξεις του δεύτερου μέρους της συνθήκης για την

⁸. Βλ. ΔΕΕ C-651/19, *JP κατά Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, 09.09.2020, EU:C:2020:681, σκ. 53.

⁹. Βλ. και Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών της 23.1.2019, COM(2019) 12 final, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52019DC0012>.

¹⁰. Βλ. ΕΕ 1992, C 191, σ. 98. Βλ. https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_el.pdf.

¹¹. Βλ. Ε. BENIZEΛΟ, Η ευρωπαϊκή ιθαγένεια και το ελληνικό Σύνταγμα, ΕΕΕυρΔ 2:1993, σ. 279, ο οποίος επεσήμανε ότι το τελευταίο εδάφιο της Δήλωσης παρέχει τη δυνατότητα στον εθνικό νομοθέτη να προβλέπει επιμέρους διαφοροποιήσεις στο εθνικό του δίκαιο της ιθαγένειας, έτσι ώστε να δύνανται να υπάρχουν κατηγορίες υπηκόων ενός κράτους μέλους που δεν θα θεωρούνται πολίτες της Ένωσης, υπό την προϋπόθεση, ωστόσο, ότι δεν παραβιάζονται εθνικοί συνταγματικοί κανόνες ή διεθνείς δεσμεύσεις του κράτους αυτού.

ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την ιθαγένεια της Ένωσης ... Δεν αντικαθιστούν όμως επ' ουδενί την ιθαγένεια των κρατών μελών, που ως ιδέα έχει αποκλειστεί ρητά από τις ισχύουσες διατάξεις του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου. Το αν ένα άτομο έχει την ιθαγένεια ενός κράτους μέλους κρίνεται αποκλειστικά βάσει της νομοθεσίας του οικείου κράτους μέλους»¹².

Τα κράτη μέλη έχουν υποστηρίξει σε υποθέσεις ενώπιον του Δικαστηρίου ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η υπ' αριθμ. 2 Δήλωσή τους για την ιθαγένεια κράτους μέλους, καθώς και η απόφαση του Εδιμβούργου εκ των οποίων συνάγεται, κατά τη γνώμη τους, ότι η ρύθμιση του ζητήματος καθορισμού της κτήσης και απώλειας της ιθαγένειας κράτους μέλους θα πρέπει να διέπεται αποκλειστικά και μόνο από τη νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους μη τηρουμένου του ενωσιακού δικαίου¹³.

Το Δικαστήριο, ωστόσο, απέρριψε τους όποιους σχετικούς ισχυρισμούς των κρατών μελών χρησιμοποιώντας τη θέση του ότι η ευρωπαϊκή ιθαγένεια τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών και συνεπώς τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν το ενωσιακό δίκαιο κατά την άσκηση της εθνικής τους αρμοδιότητας στον τομέα της ιθαγένειας, υπό το πρίσμα ιδίως της υποχρέωσης τήρησης της ενωσιακής αρχής της αναλογικότητας¹⁴.

Το Δικαστήριο θεώρησε ότι τόσο η υπ' αριθμ. 2 Δήλωση όσο και η απόφαση του Εδιμβούργου ανέδειξαν τη βούληση των κρατών μελών να παραμείνουν στην αρμοδιότητά τους τα ζητήματα της απονομής και αφαίρεσης/απώλειας της εθνικής τους ιθαγένειας, με συνέπεια να πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν τίθεται ζήτημα οριοθέτησης του προσωπικού πεδίου εφαρμογής των διατάξεων του πρωτογενούς ενωσιακού δικαίου για την ευρωπαϊκή ιθαγένεια. Ωστόσο, το γεγονός αυτό δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι εθνικές ρυθμίσεις δεν πρέπει να τηρούν το ενωσιακό δίκαιο στις περιπτώσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του¹⁵.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι, όσον αφορά την υπ' αριθμ. 2 Δήλωση των κρατών μελών, ο Γενικός Εισαγγελέας Collins στην υπόθεση της Μάλτας διατύπωσε μία θέση διαφορετική από τις ανωτέρω κρίσεις του ΔΕΕ και διαφορετική από την κρίση του Δικαστηρίου στην υπόθεση της Μάλτας, όπως αυτή θα αναλυθεί κατωτέρω. Ειδικότερα, η θέση που διατύπωσε είναι παρόμοια με εκείνη των κρατών μελών, καθώς υποστήριξε ότι η Δήλωση αποτυπώνει την πάγια θέση των κρατών μελών ότι η ιθαγένεια αποτελεί έκφραση της εθνικής κυριαρχίας και αναπόσπαστο στοιχείο της εθνικής τους ταυτότητας, στην οποία δεν προτίθενται να υποχωρήσουν. Επομένως, κατά τη γνώμη του, τα κράτη μέλη παρακράτησαν την αποκλειστική αρμοδιότητα να απονέμουν την ιθαγένειά τους, με συνέπεια η ευρωπαϊκή ιθαγένεια να μην δημιουργεί υποχρεώσεις στα κράτη μέλη αναφορικά με τους όρους απονομής της εθνικής τους ιθαγένειας¹⁶. Ουσιαστικά, ο Γενικός Εισαγγελέας θεωρεί ότι το ενωσιακό δίκαιο δεν εφαρμόζεται σε υποθέσεις κτήσης της εθνικής ιθαγένειας και ότι υποθέσεις που αφορούν την απώλεια ή αφαίρεση της ιθαγένειας αυτής είναι διαφορετικής φύσης, καθώς συνεπάγονται απώλεια της ιδιότητας του Ευρωπαίου πολίτη, που απαιτεί ένα ελάχιστο καθεστώς προστασίας των προσώπων αυτών¹⁷.

Παρότι η ανωτέρω θέση του Γενικού Εισαγγελέα Collins βασίζεται στην υπ' αριθμ. 2 Δήλωση, εντούτοις δεν είναι σύμφωνη με την πάγια ενωσιακή νομολογία. Το Δικαστήριο δεν έχει αμφισβητήσει ότι ο καθορισμός των προϋποθέσεων κτήσεως και απώλειας της εθνικής ιθαγένειας εμπίπτει, κατά το διεθνές δίκαιο, στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, τα οποία είναι ελεύθερα να καθορίσουν τις ειδικότερες προϋποθέσεις. Ωστόσο, ήδη από το έτος 1992 από την απόφαση στην υπόθεση *Micheletti* και πριν από τη θέσπιση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, το Δικαστήριο έθεσε έναν επιπρόσθετο όρο, ήτοι ότι τα κράτη μέλη κατά την

¹². Βλ. ΕΕ 1992, C 348, σ. 1.

¹³. Ο.π., ΔΕΕ C-135/08, σκ. 37-38, ό.π., ΔΕΕ C-689/21, σκ. 26-28.

¹⁴. Ο.π., ΔΕΚ C-135/08, σκ. 40-41, ό.π., ΔΕΕ, C-689/21, σκ. 29-30.

¹⁵. Ο.π., ΔΕΚ C-135/08, σκ. 40-41.

¹⁶. ΔΕΕ C-181/23, *Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Δημοκρατίας της Μάλτας*, Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Michael Collins της 04.10.2024, σημ. 45-46.

¹⁷. Ο.π., σημ. 52-55.

άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητάς τους οφείλουν να σέβονται το ενωσιακό (τότε κοινοτικό) δίκαιο¹⁸.

Στην υπόθεση *Micheletti* εξετάστηκε το ζήτημα της προστασίας πολυϊθαγενών προσώπων, τα οποία έχουν την ιθαγένεια ενός κράτους μέλους και ενός τρίτου κράτους. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το ενωσιακό δίκαιο δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να περιορίζουν τα αποτελέσματα της απονομής της ιθαγένειας από άλλα κράτη μέλη με βάση τη θεωρία για την ενεργή ιθαγένεια, με συνέπεια να υπέχουν την υποχρέωση να αναγνωρίζουν ότι ένα φυσικό πρόσωπο κατέχει την ιθαγένεια ενός άλλου κράτους μέλους μη εξαρτώντας την εν λόγω αναγνώριση από επιπρόσθετες προϋποθέσεις όπως το πρόσωπο να έχει παράλληλα τη συνήθη κατοικία στο έδαφος του κράτους μέλους της ιθαγένειάς του¹⁹.

Η κρίση του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Micheletti*, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια, επηρεάζει και το ζήτημα που ετέθη στην υπόθεση *Επιτροπή κατά Μάλτας* (C-181/23), που αφορούσε την απονομή της ιθαγένειας από το εν λόγω κράτος μέλος σε υπηκόους τρίτων χωρών που θεωρούνταν επενδυτές κατά τη μαλτέζικη νομοθεσία. Επρόκειτο για φυσικά πρόσωπα που είχαν τη δυνατότητα να πολιτογραφηθούν ως Μαλτέζοι υπήκοοι βάσει μίας επένδυσης στην οποία προέβαιναν στη Μάλτα υπό συγκεκριμένους όρους.

Πρέπει ωστόσο να αναφερθεί, πριν από την εξέταση της σχετικής απόφασης, ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δια Ψηφίσματός του διατύπωσε τη θέση ότι στην υπόθεση της Μάλτας, οι υπήκοοι τρίτων χωρών επεδίωκαν να αποκτήσουν την ιθαγένεια κράτους μέλους με απώτερο στόχο να αποκτήσουν την ιθαγένεια της Ένωσης και να γίνουν κοινωνοί των δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιδιότητα αυτή. Αντίθετα, απ' όσο μπορούσε να παρατηρηθεί δεν είχαν κανένα ουσιαστικό σύνδεσμο με τη Μάλτα. Χαρακτηριστικά το σχετικό Δελτίο Τύπου επί του Ψηφίσματος του Κοινοβουλίου τιτλοφορούταν ως «*Η ιθαγένεια της ΕΕ δεν πρέπει να πωλείται σε καμία τιμή*»²⁰. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε και νέο Ψήφισμα για το ζήτημα αυτό, όπου σημείωνε ότι, παρότι η απονομή της εθνικής ιθαγένειας αποτελεί αρμοδιότητα των κρατών μελών, η άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητας πρέπει να ασκείται σύμφωνα με την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας (άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ)²¹ και με σεβασμό του ενωσιακού δικαίου²².

III. Η απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση της Μάλτας και η οριοθέτηση της αρμοδιότητας των κρατών μελών

Στην περίπτωση της Μάλτας, η εθνική νομοθεσία προέβλεπε τη δυνατότητα λήψης της ιθαγένειάς της δια πολιτογράφησης μέσω συμμετοχής σε πρόγραμμα για ιδιώτες επενδυτές, το οποίο είχε συγκεκριμένες προϋποθέσεις και διαδικασίες. Ειδικότερα, κατά παρέκκλιση από τις γενικές μαλτέζικες διατάξεις περί πολιτογράφησης, ορίστηκε ότι ο αρμόδιος Υπουργός είχε τη δυνατότητα να χορηγήσει πιστοποιητικό πολιτογράφησης σε επιλέξιμους αλλοδαπούς, οι οποίοι είχαν παράσχει εξαίρετες υπηρεσίες στη Δημοκρατία της Μάλτας μέσω επενδύσεων.

Οι αλλοδαποί, υπήκοοι τρίτης χώρας, επενδυτές μπορούσαν να υποβάλουν αίτηση πολιτογράφησης λόγω παροχής εξαίρετων υπηρεσιών μέσω άμεσων επενδύσεων, εφόσον πληρούσαν ή δεσμεύονταν να τηρήσουν τις ακόλουθες σωρευτικές προϋποθέσεις:

---

¹⁸. Βλ. ΔΕΚ C-369/90, *Mario Vicente Micheletti και λοιποί κατά Delegación del Gobierno en Cantabria*, 07.07.1992, EU:C:1992:295, σκ. 10.

¹⁹. Ο.π., σκ. 11-12.

²⁰. Βλ. το σχετικό Δελτίο Τύπου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αναφορικά με το Ψήφισμα για την απονομή της εθνικής ιθαγένειας σε υπηκόους τρίτων χωρών λόγω πώλησης στον υπερσύνδεσμο: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20140110IPR32392/eu-citizenship-should-not-be-for-sale-at-any-price-says-european-parliament?quizBaseUrl=https%3A%2F%2Fquizweb.europarl.europa.eu>.

²¹. Βλ. J. LEPOUTRE, *Les Etats membres de l'Union peuvent-ils vendre la citoyenneté européenne*, Lextenso, Issu de Petites affiches - n°19 - page 6, 27/01/2015, n° PA201501906, σ. 5.

²². Βλ. Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 9ης Μαρτίου 2022 με προτάσεις προς την Επιτροπή σχετικά με συστήματα χορήγησης ιθαγένειας και άδειας διαμονής σε επενδυτές (2021/2026(INL)) (2022/C 347/08).

i) να προβούν στην καταβολή ποσού 600.000,00 ή 750.000,00 ευρώ στη Μαλτεζική Κυβέρνηση.

ii) να αποκτήσουν και να κατέχουν κατοικία στη Μάλτα ελάχιστης αξίας 700.000,00 ευρώ ή να μισθώσουν κατοικία στη Μάλτα έναντι κατώτατου ετησίου μισθώματος 16.000,00 ευρώ για τουλάχιστον 5 έτη.

iii) να δωρίσουν τουλάχιστον 10.000,00 ευρώ σε καταχωρισμένη ή άλλως εγκεκριμένη από τις αρχές φιλανθρωπική, πολιτιστική, αθλητική, επιστημονική, καλλιτεχνική ή φιλοζωική μη κυβερνητική οργάνωση ή οργανισμό.

iv) να διαμείνουν στη Μάλτα για χρονικό διάστημα τουλάχιστον 36 μηνών, οπότε το ανωτέρω καταβαλλόμενο ποσό ανερχόταν σε 600.000,00 ευρώ, το οποίο μπορούσε να μειωθεί σε 12 μήνες κατ' ελάχιστο όριο εφόσον πραγματοποιούνταν εξαιρετική άμεση επένδυση, οπότε το καταβαλλόμενο ποσό ανέρχεται σε 750.000,00 ευρώ.

v) να επικυρωθεί η επιλεξιμότητα του ενδιαφερομένου υπηκόου τρίτης χώρας από τις μαλτεζικές αρχές παρέχοντας άδεια για την υποβολή αίτησης πολιτογράφησης.

Παράλληλα, η Επιτροπή εκκίνησε κατά της Μάλτας τη διαδικασία της προσφυγής παραβάσεως (άρθρο 258 ΣΛΕΕ) για το ανωτέρω ζήτημα²³. Αφού έλαβε γνώση του ανωτέρω προγράμματος, η Επιτροπή ξεκίνησε διάλογο με τη Μάλτα σχετικά με τις επιπτώσεις του στην Ένωση και στα άλλα κράτη μέλη. Ευθύς εξαρχής, η Επιτροπή επισήμανε ότι κάθε πρόγραμμα χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές, όπως το μαλτεζικό, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι εκμεταλλεύεται το κοινό ενωσιακό επίτευγμα της ευρωπαϊκής ιθαγένειας κατά παραβίαση της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών²⁴. Η Μάλτα, μεταξύ άλλων, αντέτεινε ότι η θέση της Επιτροπής ήταν αντίθετη στην αρχή της δοτής αρμοδιότητας και συνιστούσε παρέμβαση σε τομέα που ενέπιπτε στην κυριαρχία των κρατών μελών²⁵.

Τελικά, η Επιτροπή έκρινε ότι το αρχικό μαλτεζικό πρόγραμμα του 2014 για τη χορήγηση ιθαγένειας σε επενδυτές και το αντίστοιχο τροποποιημένο πρόγραμμα του 2020 που είχε θέσει σε εφαρμογή η Μάλτα ήταν ασύμβατα με το ενωσιακό δίκαιο της Ένωσης και άσκησε προσφυγή λόγω παράβασης ενώπιον του ΔΕΕ διευκρινίζοντας παράλληλα ότι η διαδικασία αφορούσε αποκλειστικά το τελευταίο αυτό πρόγραμμα του 2020. Με την εν λόγω προσφυγή, η Επιτροπή αιτήθηκε από το ΔΕΕ να διαπιστώσει ότι η Μάλτα, θεσπίζοντας και υλοποιώντας πρόγραμμα χορήγησης μαλτεζικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση σε επενδυτές, παραβίασε τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 20 ΣΛΕΕ και το άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ. Η προσφυγή της Επιτροπής και τα Ψηφίσματα του Κοινοβουλίου ουσιαστικά αναδεικνύουν το ίδιο ευρύτερο ζήτημα, ήτοι την εμπορευματοποίηση από συγκεκριμένο κράτος μέλος της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης και των συναφών δικαιωμάτων, η οποία θα έθετε υπό διακινδύνευση το στόχο για δημιουργία μίας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας και συνείδησης²⁶.

Η κρίση του Δικαστηρίου στην υπόθεση της Μάλτας ακολούθησε την άποψη των ανωτέρω ενωσιακών οργάνων, καθώς έγινε δεκτό ότι η Μάλτα προέβη όντως σε εμπορευματοποίηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας κατά παράβαση του ενωσιακού δικαίου (άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 4 παρ. 3 ΣΕΕ). Η πολιτογράφηση υπηκόων τρίτων χωρών από οιοδήποτε κράτος μέλος δεν μπορεί να συναρτάται προς την πλήρωση μίας προϋπόθεσης επί τη βάση ενός οικονομικού στοιχείου, όπως συνέβαινε με τη μαλτεζική νομοθεσία, αλλά απαιτείται να συντρέχει ένας πραγματικός δεσμός μεταξύ του υπηκόου τρίτης χώρας και του κράτους μέλους που να δικαιολογεί την

²³. Βλ. την προσφυγή της 21ης Μαρτίου 2023 της Επιτροπής κατά της Μάλτας στον υπερασύνδεσμο <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=273734&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=178528>.

²⁴. Ο.π., ΔΕΕ C-181/23, σκ. 30.

²⁵. Ο.π., σκ. 35.

²⁶. Βλ. L.-J. WAGNER, Long Live Nottebohm, στον υπερασύνδεσμο <https://verfassungsblog.de/long-live-nottebohm/>, όπου αναφέρεται ότι στην υπόθεση *Επιτροπή κατά Μάλτας*, το ΔΕΕ μπορεί κάλλιστα να αναζωογονήσει μια ευρωπαϊκή συζήτηση σχετικά με τους γνήσιους δεσμούς που δεσμεύουν τους πολίτες με τα κράτη.

χορήγηση της εθνικής ιθαγένειας και κατ' επέκταση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας²⁷. Η χορήγηση της ιθαγένειας βάσει ενός χρηματικού - οικονομικού ανταλλάγματος υπό μορφή επένδυσης και δίχως να υφίσταται ένα στοιχείο πολιτικής, κοινωνικής ή πολιτιστικής ενσωμάτωσης του φυσικού προσώπου με το κράτος μέλος συνιστούσε «εμπορευματοποίηση» της ιδιότητας του πολίτη κράτους μέλους και, κατ' επέκταση, της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης, που δεν είναι σύμφωνη με την αντίληψη της εν λόγω θεμελιώδους σημασίας ιδιότητας²⁸.

Το ανωτέρω ορθό συμπέρασμα για την παράβαση του ενωσιακού δικαίου από τη Μάλτα δεν επηρεάζεται από το γεγονός ότι η μαλτέζικη νομοθεσία προέβλεπε, μεταξύ πολλών προϋποθέσεων, την ύπαρξη κάποιας ελάχιστης διαμονής από τους υπηκόους τρίτης χώρας στο εν λόγω κράτος μέλος. Αντίθετα, η κρίση του ΔΕΕ επιρρωνύεται αν ληφθεί υπόψη ότι προβλεπόταν η δυνατότητα μείωσης του χρόνου παραμονής στη Μάλτα έναντι συγκεκριμένου χρηματικού ανταλλάγματος, γεγονός που αναδείκνυε με σαφήνεια την απόκλιση της μαλτέζικης νομοθεσίας από τη φύση της ιθαγένειας ως έκφρασης ενός πραγματικού δεσμού του προσώπου με το κράτος. Επιπλέον, περί της εμπορευματοποίησης και της απουσίας ενός πραγματικού δεσμού, πρέπει να συνεκτιμηθεί το γεγονός ότι διαφημιστικό υλικό που είχαν δημοσιεύσει εξουσιοδοτημένοι φορείς στο πλαίσιο του μαλτέζικου προγράμματος παρουσίαζε ως ένα από τα «πλεονεκτήματα» της μαλτέζικης ιθαγένειας τη δυνατότητα μετακίνησης και εγκατάστασης σε άλλα κράτη μέλη²⁹.

Όπως έγινε δεκτό από το ΔΕΕ, ο δεσμός αυτός πρέπει να υφίσταται κατά τον χρόνο χορήγησης της ιθαγένειας κράτους μέλους, καθώς εθνική νομοθεσία που προβλέπει τη δυνατότητα πολιτογράφησης μέσω της δημιουργίας ενός τέτοιου δεσμού μελλοντικά δεν είναι σύμφωνη με το ενωσιακό δίκαιο και με το σκοπό της ενίσχυσης της αλληλεγγύης μεταξύ των λαών της Ένωσης³⁰. Η ανάγκη ύπαρξης ενός ουσιαστικού και πραγματικού δεσμού μεταξύ πολίτη τρίτης χώρας και κράτους μέλους ουσιαστικά εξασφαλίζει ότι δεν θα γίνουν κοινωνικοί ενωσιακών δικαιωμάτων πρόσωπα που δεν διαθέτουν κανέναν απολύτως σύνδεσμο με τα ευρωπαϊκά ιδεώδη.

Αλλωστε, πρέπει να σημειωθεί ότι η νομοθεσία της Μάλτας έθετε υπό διακινδύνευση την ίδια την ουσία και την αξία που επιδιώκει να προσδώσει η θέσπιση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας στην ενωσιακή έννομη τάξη. Η ιθαγένεια της Ένωσης έχει ως βάση τις κοινές ενωσιακές αξίες του άρθρου 2 ΣΕΕ και την αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Συνεπώς, τα κράτη μέλη πρέπει να σέβονται την ιδιαίτερη αυτή φύση της κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους στον τομέα της ιθαγένειας³¹. Οι εν λόγω απαιτήσεις απορρέουν από την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, καθώς και από τη θεμελιώδη ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, η οποία απορρέει από το άρθρο 20 ΣΛΕΕ. Ο δε Ευρωπαίος πολίτης καθίσταται σαφές ότι έχει τεθεί στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής ενοποίησης, αφού επιδιώκεται, μέσω της δημιουργίας μίας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας και συνείδησης μεταξύ των

---

²⁷. Ο.π., ΔΕΕ C-181/23 Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα Michael Collins της 04.10.2024, σημ. 57-58, ο οποίος θεώρησε ότι η προσφυγή παράβασης έπρεπε να απορριφθεί καθώς δεν υφίσταται διάταξη στο ενωσιακό δίκαιο που να δημιουργεί σχετική υποχρέωση στα κράτη μέλη. Κατά την άποψη του Γενικού Εισαγγελέα, τυχόν διαφορετική εκδοχή θα συνιστούσε παραβίαση της αρμοδιότητας των κρατών μελών. Όπως υποστήριξε, η υποχρέωση αμοιβαίας αναγνώρισης της ιθαγένειας από τα κράτη μέλη συνιστά έκφραση της αρχής σεβασμού της εθνικής τους κυριαρχίας, ενώ θεώρησε ότι δεν τεκμηριώνεται πειστικά η ύπαρξη νομικής υποχρέωσης περί «πραγματικού δεσμού» ως προϋπόθεσης για την κτήση της ιθαγένειας ενός κράτους μέλους. Βλ. και S. COX, *The EU Free Market Does Not Extend to Citizenship*, στον υπερσύνδεσμο verfassungsblog.de/the-eu-free-market-does-not-extend-to-citizenship/, 30/04/2025, που σημειώνει ότι μια γνήσια προϋπόθεση διαμονής φαίνεται πως θα μπορούσε να καταστήσει νόμιμο ένα τέτοιο καθεστώς.

²⁸. Βλ. Μ. ΠΕΡΑΚΗ, «“Γεννηθείσα, ού ποιηθείσα...”: Η ιθαγένεια της Ένωσης ως παράμετρος δικαστικού ελέγχου των εθνικών κριτηρίων απονομής της εθνικής μετά την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Επιτροπή κατά Μάλτας (C-181/23)», ΤΝΠ QUALEX, ΕυρΔικ, 1/2025, ψηφιακό τεύχος.

²⁹. Ο.π., ΔΕΕ C-181/23, σκ. 58-60 όπου αναφέρονται οι σχετικοί ορθοί ισχυρισμοί της Επιτροπής.

³⁰. Ο.π., σκ. 59.

³¹. Ο.π., σκ. 95.

ευρωπαίων πολιτών³², να δοθεί η αναγκαία νομιμοποίηση στα ενωσιακά μέτρα ενοποίησης, ιδίως υπό την άποψη της εμβάθυνσης της πολιτικής ενοποίησης μεταξύ των κρατών μελών και της γενικότερης εξέλιξης της ενωσιακής ενοποιητικής πορείας³³.

Η έμμεση χορήγηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας (μέσω της εθνικής) σε πρόσωπα που έχουν ως κύριο σκοπό να απολαύσουν τα ενωσιακά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στα κράτη μέλη, και μόνο δευτερευόντως επιθυμούν να ενταχθούν στην έννομη τάξη του κράτους μέλους, δεν συνάδει με τις ενωσιακές αξίες και παραβιάζει την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας³⁴. Επειδή η ιθαγένεια της Ένωσης αποκτάται κατά τρόπο αυτόματο από κάθε φυσικό πρόσωπο όταν αποκτά την ιθαγένεια οιαδήποτε κράτους μέλους απαιτείται, βάσει της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, η εθνική ιθαγένεια να απονέμεται σύμφωνα με αντικειμενικά κριτήρια³⁵.

Κατά τη θέσπιση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, τα κράτη μέλη δεν έθεσαν κάποια προϋπόθεση για την κτήση της παρά μόνο ότι αυτή αποκτάται από τους πολίτες τους κατά τον τρόπο αυτό. Η απόφαση αυτή των κρατών μελών πιθανότατα στηρίχθηκε στην αμοιβαία παραδοχή και συναίνεσή τους ότι, βάσει της αρχής της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, όλα τα κράτη μέλη θα απονέμουν την ιθαγένειά τους αποκλειστικά με γνώμονα την ύπαρξη πραγματικού δεσμού μεταξύ του αιτούντος και του κράτους μέλους. Μια ανεπιφύλακτη αποδοχή από κάθε κράτος μέλος της αυτόματης απονομής δικαιωμάτων στους υπηκόους όλων των άλλων κρατών μελών θα ετίθετο υπό αμφισβήτηση εάν τα κράτη μέλη δεν μπορούσαν να είναι βέβαιοι ότι οι αποφάσεις περί χορήγησης ιθαγένειας στηρίζονται σε μία κοινά αντιληπτή έννοια της ιθαγένειας και του δεσμού που αντικατοπτρίζει μεταξύ φυσικού προσώπου και κράτους.

Εξάλλου, η ευρωπαϊκή ιθαγένεια αποτελεί ένα από τα εργαλεία για τη δημιουργία μίας ενιαίας Ευρώπης με την απονομή κοινών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στους πολίτες της Ένωσης. Όπως ορθά υποστήριξε η Επιτροπή ενώπιον του Δικαστηρίου, η ιθαγένεια της Ένωσης έχει έντονη πολιτειακή συνιστώσα και περιλαμβάνει θεμελιώδη πολιτικά δικαιώματα για τη συμμετοχή στον δημοκρατικό βίο της Ένωσης³⁶. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να σημειωθεί ότι ορθά απορρίφθηκαν από το ΔΕΕ οι ισχυρισμοί της Μάλτας ότι τα ζητήματα πολιτογράφησης της εθνικής ιθαγένειας ανήκουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, καθώς, όπως έγινε δεκτό, δεν εξετάστηκε το σύνολο της εθνικής νομοθεσίας περί πολιτογράφησης αλλά ένα πολύ ειδικό καθεστώς χορήγησης της ιθαγένειας κράτους μέλους υπέρ επενδυτών το οποίο

³². Βλ. Μ. ΠΕΡΑΚΗ, *Τα δικαιοδοτικά όρια του ΔΕΚ υπό ευρωπαϊκή διακυβέρνηση*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σ. 159, ο οποίος αναφέρει ότι η ιθαγένεια της Ένωσης είναι η εξέλιξη της έννοιας του Ευρωπαίου πολίτη, που ήρθε στο προσκήνιο με την καθιέρωση των αρχών του αμέσου αποτελέσματος και της υπεροχής από τη νομολογία του ΔΕΚ.

³³. Βλ. Μ. ΠΕΡΑΚΗ, «“Γεννηθείσα, ού ποιηθείσα...”: Η ιθαγένεια της Ένωσης ως παράμετρος δικαστικού ελέγχου των εθνικών κριτηρίων απονομής της εθνικής μετά την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Επιτροπή κατά Μάλτας (C-181/23)», *ΕυρΔικ*, 1/2025, ο οποίος επισημαίνει ότι η απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση *Επιτροπή κατά Μάλτας* επαναπροσδιορίζει τη λειτουργική σχέση μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών σε ζητήματα που παραδοσιακά θεωρούνταν αμιγώς εθνικά. Επίσης, ορθά αναφέρει ότι η αναγωγή της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης σε κρίσιμο παράγοντα για τη διατήρηση της συνοχής του ευρωπαϊκού εγχειρήματος σε συνδυασμό με τη ρητή απόρριψη της εμπορευματοποίησής της ευρωπαϊκής ιθαγένειας καθιστά την απόφαση ορόσημο για την εξέλιξη της διαμόρφωσης του ευρωπαϊκού συνταγματικού πλαισίου.

³⁴. Βλ. ΔΕΕ C-395/17, *Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών*, 31.10.2019, EU:C:2019:918, σκ. 95 με την εκεί μνημονευόμενη νομολογία. Επίσης, βλ. Α. ΒΟΓΙΑΤΖΗ, σε Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ – Ερμηνεία κατ' άρθρο² (επιμ. Β. Χριστιανός / Μ. Περάκης / Μ. Ροδόπουλος), Νομική Βιβλιοθήκη, 2025, σ. 33 όπου σημειώνεται ότι τα κράτη μέλη πρέπει να απέχουν από τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου ικανού να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των ενωσιακών στόχων ως μία αρνητική υποχρέωσή τους. Επιπλέον, το άρθρο 4 παρ. 3 ΣΕΕ περιλαμβάνει και τη θετική υποχρέωση διευκόλυνσης από τα κράτη μέλη της αποστολής της Ένωσης.

³⁵. Όσον αφορά την αμοιβαία εμπιστοσύνη βλ. Δ. ΛΕΝΤΖΗ, *Η αμοιβαία εμπιστοσύνη ως θεμέλιο της ευρωπαϊκής ένωσης - Μια νομική θεώρηση*, εκδ. Ευρασία, 2023. Βλ. και R.-E. PAPAΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Solidarity in the legal order of the European Union*, *Nomiki Bibliothiki*, 2025, σ. 39-44.

³⁶. Ο.π., ΔΕΕ C-181/23, σκ. 43.

εμπορευματοποίησε την ιθαγένεια της Ένωσης κατά τρόπο που συνιστά ιδιαιτέρως σοβαρή παραβίαση του ενωσιακού δικαίου³⁷.

Μία αποκλειστικά στενή γραμματική ερμηνεία των κανόνων που διέπουν την ευρωπαϊκή ιθαγένεια (άρθρα 20 ΣΛΕΕ επ.) θα είχε ως αποτέλεσμα η προστασία που παρέχει το ενωσιακό δίκαιο να εξαρτάται αποκλειστικά από την εφαρμογή της νομοθεσίας ενός και μόνο κράτους μέλους, το οποίο θα μπορούσε να επηρεάζει δια της εθνικής του νομοθεσίας και τα υπόλοιπα κράτη μέλη. Αν η μαλτέζικη ρύθμιση θεωρούνταν σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης, τότε θα μπορούσαν να ασκούν τα δικαιώματα του πολίτη της Ένωσης άτομα που δεν έχουν καμία πραγματική σύνδεση με την Ένωση, τις αξίες και τις θεμελιώδεις αρχές της³⁸. Μια τέτοια ρύθμιση ορθά κρίθηκε ότι προσέκρουε ευθέως στην αρχή της καλόπιστης συνεργασίας, η οποία δεσμεύει τα κράτη μέλη³⁹, ενώ πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η ευρωπαϊκή ιθαγένεια αποτελεί κύρια έκφραση της αλληλεγγύης που συνιστά ένα από τα θεμέλια της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενοποίησης⁴⁰ και, κατά συνέπεια, αποτελεί μέρος της ταυτότητας της Ένωσης ως μιας ιδιαίτερης έννομης τάξης⁴¹.

IV. Η επίδραση των αποφάσεων *Micheletti*, *Zhu - Chen* και *Pancharevo*

Η κρίση του Δικαστηρίου στην υπόθεση της Μάλτας κινείται στη σωστή κατεύθυνση και στοιχίζεται με τα γενόμενα δεκτά στις αποφάσεις του στις υποθέσεις *Micheletti* (C-369/90), *Zhu και Chen* (C-200/02) και *Pancharevo* (C-490/20). Συγκεκριμένα, θα πρέπει να εξεταστούν οι κρίσιμες σκέψεις του Δικαστηρίου στις δύο ανωτέρω αποφάσεις που συνδέονται με τα κριθέντα στην υπόθεση της Μάλτας.

Το Δικαστήριο στην απόφασή του στην υπόθεση *Micheletti* έκρινε ότι κάθε κράτος μέλος στο οποίο διαμένει φυσικό πρόσωπο, που διαθέτει την ιθαγένεια έτερου κράτους μέλους, έχει την υποχρέωση αναγνώρισης της εν λόγω ιθαγένειας, με συνέπεια το κράτος υποδοχής να οφείλει να αναγνωρίζει στο φυσικό αυτό πρόσωπο και την ύπαρξη της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και τη δυνατότητά του να απολαμβάνει τα δικαιώματα που απορρέουν από τις ενωσιακές οικονομικές ελευθερίες⁴². Ουσιαστικά στην υπόθεση *Micheletti*, ο οποίος είχε τις ιθαγένειες της Ιταλίας και της Αργεντινής, η Ισπανία όφειλε να αναγνωρίσει στο εν λόγω πρόσωπο το δικαίωμα εγκατάστασης λόγω της κατοχής της ιθαγένειας της Ιταλίας, ανεξάρτητα από το εάν η ιθαγένειά του μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η ενεργός του ιθαγένεια βάσει της θεωρίας του διεθνούς δικαίου.

Όσον αφορά την υπόθεση *Zhu και Chen*, η κ. Chen είχε εισέλθει στο έδαφος του Ηνωμένου Βασιλείου τον Μάιο του 2000 ενώ ήταν έγκυος. Κατόπιν, μετέβη στη Βόρειο Ιρλανδία τον

³⁷. Ο.π., σκ. 44.

³⁸. Βλ. E. PATAUT, *Selling Citizenship – A challenge for Europe*, A commentary on the CJEU's decision in *Commission v. Malta*, *Yearbook of Private International Law*, Volume 26 (2024/2025), σ. 214, όπου αναφέρεται ότι το Δικαστήριο δεν προβαίνει σε καμία εξέταση της αποτελεσματικότητας ή της ύπαρξης πραγματικού δεσμού αλλά περιορίζεται στο να αξιολογήσει εάν η διαδικασία πολιτογράφησης έχει ή όχι συναλλακτικό χαρακτήρα. Η παράβαση του ενωσιακού δικαίου δεν απορρέει από την απουσία δεσμού, αλλά από τον εμπορικό χαρακτήρα της διαδικασίας πολιτογράφησης. Η απόφαση συνιστά καταδίκη της Μάλτας για την εμπορευματοποίηση της ιθαγένειας και όχι κριτική για την έλλειψη ενός γνήσιου δεσμού.

³⁹. Βλ. Μ. ΠΕΡΑΚΗ, «Γεννηθείσα, ού ποιηθείσα...»: Η ιθαγένεια της Ένωσης ως παράμετρος δικαστικού ελέγχου των εθνικών κριτηρίων απονομής της εθνικής μετά την απόφαση του ΔΕΕ στην υπόθεση Επιτροπή κατά Μάλτας (C-181/23)», *ΕυρΔικ*, 1/2025, ο οποίος σημειώνει ότι ο ενωσιακός δικαστής έχει αναγνωρίσει την εφαρμογή της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας στην πλειοψηφία των τομέων όπου τα κράτη μέλη έχουν παρακρατηθείσα αρμοδιότητα, όπως στον τομέα της άμεσης φορολογίας, της δημόσιας τάξης και εσωτερικής ασφάλειας (άρθρο 72 ΣΛΕΕ), της δημόσιας τάξης και του ποινικού κολασμού, της οργάνωσης της δικαιοσύνης, του καθορισμού των στοιχείων της εθνικής ταυτότητας για τους σκοπούς του άρθρου 4 παρ. 2 ΣΕΕ και των διεθνών σχέσεων των κρατών μελών με τρίτα κράτη.

⁴⁰. Ο.π., R-E. PAPAPOPOULOU, 2025, σ. 23.

⁴¹. Ο.π., ΔΕΕ C-181/23, σκ. 91 και 93 και ΔΕΕ Γνωμοδότηση 2/13, *Προσχώρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ΕΣΔΑ*, EU:C:2014:2454, σκ. 172.

⁴². Ο.π., ΔΕΚ C-369/90, σκ. 15.

Ιούλιο του ίδιου έτους όπου γεννήθηκε η κόρη της. Λόγω της εθνικής νομοθεσίας της Ιρλανδίας, όπου προβλεπόταν ότι οι γεννώμενοι επί της νήσου Ιρλανδίας αποκτούν αυτομάτως την ιρλανδική ιθαγένεια αν δεν μπορούν να λάβουν την ιθαγένεια άλλης χώρας, το τέκνο της κ. Chen έλαβε την ιρλανδική ιθαγένεια. Έκτοτε διέμενε με το τέκνο της στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ενώπιον του Δικαστηρίου υποστηρίχθηκε από το Ηνωμένο Βασίλειο ότι οι προσφεύγουσες της κύριας δίκης δεν μπορούσαν να επικαλεστούν το τότε κοινοτικό δίκαιο επειδή η μετάβαση της κ. Chen στη Βόρειο Ιρλανδία με σκοπό να αποκτήσει το τέκνο της την ιρλανδική ιθαγένεια συνιστούσε απόπειρα καταχρηστικής επίκλησης του τότε κοινοτικού δικαίου⁴³.

Το Δικαστήριο απέρριψε το επιχείρημα του Ηνωμένου Βασιλείου, παρότι η κ. Chen αναγνώρισε ότι επεδίωξε η κόρη της να λάβει την ιρλανδική ιθαγένεια ώστε να διαθέτει, τόσο το τέκνο της όσο και η ίδια, στη συνέχεια, δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο. Το ΔΕΚ επανέλαβε τα γενόμενα δεκτά στην υπόθεση *Micheletti*, ήτοι ότι τα κράτη μέλη δεν επιτρέπεται να περιορίζουν τα αποτελέσματα της απονομής της ιθαγένειας από ένα άλλο κράτος μέλος, επιβάλλοντας οιαδήποτε πρόσθετη προϋπόθεση για την αναγνώριση της ιθαγένειας αυτής⁴⁴. Επομένως, παρατηρείται ότι, βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου, κάθε κράτος μέλος υπέχει υποχρέωση να αναγνωρίζει την ιθαγένεια που απονέμει άλλο κράτος μέλος και κατ' επέκταση την ιθαγένεια της Ένωσης, παρέχοντας στον ευρωπαϊό πολίτη τα δικαιώματα που απολαμβάνει από το ενωσιακό δίκαιο. Στην υπόθεση *Zhu και Chen*, το Ηνωμένο Βασίλειο όφειλε να αναγνωρίσει την ιρλανδική ιθαγένεια της κ. Zhu και να παρέχει σ' αυτήν και στη μητέρα της κ. Chen δικαίωμα διαμονής αόριστης διάρκειας στο έδαφός του⁴⁵.

Τέλος, η υπόθεση *Pancharevo* αφορούσε ένα φυσικό πρόσωπο, υπήκοο Βουλγαρίας, και την υποχρέωση έκδοσης από το κράτος αυτό των απαραίτητων ληξιαρχικών πράξεων και εγγράφων ταυτοποίησης βάσει των οποίων αναγνωρίζεται και πιστοποιείται η κτήση και κατοχή της ιθαγένειας. Η σύνδεση της υπόθεσης αυτής με το ενωσιακό δίκαιο προέκυπτε από την παραβίαση των άρθρων 20 και 21 ΣΛΕΕ, καθώς και των άρθρων 7, 24 και 45 ΧΘΔΕΕ, λόγω της άρνησης των αρχών της Βουλγαρίας να εκδώσουν πιστοποιητικό γεννήσεως του προσώπου αυτού, και κατ' επέκταση της παρεμπόδισης άσκησης του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας από το ενωσιακό δίκαιο. Η εν λόγω άρνηση βασιζόταν στο γεγονός ότι το φυσικό αυτό πρόσωπο είχε γεννηθεί στην Ισπανία όπου το οικείο πιστοποιητικό γεννήσεως ανέφερε ως μητέρες του δύο γυναίκες, με συνέπεια να θεωρηθεί από τις βουλγαρικές αρχές ότι η αναγραφή δύο γυναικών γονέων σε πιστοποιητικό γεννήσεως ήταν αντίθετη στη δημόσια τάξη της Βουλγαρίας, στην οποία δεν επιτρέπεται ο γάμος μεταξύ προσώπων του ίδιου φύλου⁴⁶.

Το Δικαστήριο δέχθηκε ότι το φυσικό πρόσωπο λόγω της κατοχής της ιθαγένειας της Βουλγαρίας διέθετε την ευρωπαϊκή ιθαγένεια και έπρεπε να απολαμβάνει ανεμπόδιστα τα σχετικά δικαιώματα από το πρωτογενές και παράγωγο ενωσιακό δίκαιο, μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής⁴⁷. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 3 της Οδηγίας 2004/38/ΕΚ⁴⁸, το πρόσωπο αυτό είχε το δικαίωμα να λάβει από τη Βουλγαρία δελτίο ταυτότητας ή διαβατήριο που να αναγράφει την ιθαγένειά του⁴⁹. Η δε αρμόδια αρχή της Βουλγαρίας είχε την υποχρέωση να εκδώσει τα εν λόγω έγγραφα σύμφωνα με τα στοιχεία του φυσικού προσώπου που προέκυπταν από το ισπανικό πιστοποιητικό γεννήσεώς του. Συνεπώς, υφίσταται μία υποχρέωση αναγνώρισης, από το κράτος μέλος ιθαγένειας του φυσικού

⁴³. Βλ. ΔΕΚ C-200/02, *Kunqian Catherine Zhu και Man Lavette Chen κατά Secretary of State for the Home Department*, 19.10.2004, EU:C:2004:639, σκ. 34.

⁴⁴. Ο.π., σκ. 36-39.

⁴⁵. Ο.π., σκ. 40-41.

⁴⁶. Βλ. ΔΕΕ C-490/20, *V.M.A. κατά Stolichna obshtina, rayon «Pancharevo»*, 14.12.2021, EU:C:2021:1008, σκ. 15-25.

⁴⁷. Ο.π., σκ. 42-43.

⁴⁸. Βλ. Οδηγία 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών, OJ L 158, 30.04.2004, σ. 77-123.

⁴⁹. Βλ. συναφώς και ΔΕΕ C-491/21, *WA κατά Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date din Ministerul Afacerilor Interne* σκ., 22.02.2024, EU:C:2024:143, σκ. 61.

προσώπου, του πιστοποιητικού γέννησής του που εκδόθηκε από τις αρχές ενός άλλου κράτους μέλους⁵⁰, ενώ παράλληλα υφίσταται υποχρέωση αναγνώρισης της προσωπικής κατάστασης των πολιτών της Ένωσης, όπως αυτή έχει διαπιστωθεί σε άλλο κράτος μέλος σύμφωνα με το οικείο εθνικό δίκαιο⁵¹.

Εκ των ανωτέρω προκύπτει με σαφήνεια ότι το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι υφίστανται συγκεκριμένες υποχρεώσεις των κρατών μελών να αναγνωρίζουν την ιθαγένεια που απονέμεται από άλλα κράτη μέλη αλλά και να αναγνωρίζουν ληξιαρχικά γεγονότα που έχουν συντελεστεί σε άλλα κράτη μέλη ώστε να μην τίθενται υπό διακινδύνευση τα δικαιώματα που απορρέουν για τους Ευρωπαίους πολίτες από το ενωσιακό δίκαιο λόγω της κατοχής της ιθαγένειας της Ένωσης. Η ανωτέρω νομολογία του Δικαστηρίου αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της επίδρασης του ενωσιακού δικαίου σε ζητήματα που εκ πρώτης όψεως αφορούν το εσωτερικό δίκαιο των κρατών μελών. Ωστόσο, η ευρωπαϊκή ιθαγένεια αποτελεί μία θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών, με συνέπεια τα κράτη μέλη να οφείλουν να σέβονται και να προασπίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή των ενωσιακών δικαιωμάτων που απορρέουν από την ιδιότητα αυτή ακόμα και σε τομείς που εμπίπτουν στην εθνική τους αρμοδιότητα.

Τα δε γενόμενα δεκτά στις υποθέσεις *Micheletti, Zhu και Chen* και *Pancharevo* συνδέονται και με την υπόθεση της Μάλτας καθώς, αν το ΔΕΕ δεν είχε κρίνει ότι η νομοθεσία της Μάλτας για χορήγηση ιθαγένειας σε επενδυτές παραβιάζει το ενωσιακό δίκαιο, τότε βάσει της ανωτέρω νομολογίας όλα τα υπόλοιπα κράτη μέλη θα υπείχαν την υποχρέωση να αναγνωρίζουν ως Ευρωπαίους πολίτες τους υπηκόους τρίτης χώρας που θα λάμβαναν τη μαλτέζικη ιθαγένεια λόγω της επένδυσης, θα έπρεπε να τους παρέχουν όλα τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιθαγένεια της Ένωσης, μη έχοντας τη δυνατότητα να επιβάλλουν οιαδήποτε πρόσθετη προϋπόθεση, και θα όφειλαν κατά τη συντέλεση οιαδήποτε ληξιαρχικού γεγονότος να τους αντιμετωπίσουν ως Ευρωπαίους πολίτες.

V. Συμπέρασμα

Ένας από τους βασικούς στόχους της Ένωσης είναι να δημιουργηθεί μία κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα και συνείδηση μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών. Για το λόγο αυτό θεσπίστηκε η ευρωπαϊκή ιθαγένεια και παραχωρήθηκαν συγκεκριμένα δικαιώματα στους Ευρωπαίους πολίτες. Παρότι τα κράτη μέλη έχουν διατηρήσει την αρμοδιότητα να ρυθμίζουν τα ζητήματα που αφορούν τον τρόπο χορήγησης της εθνικής τους ιθαγένειας, η ευρωπαϊκή ιθαγένεια αποτελεί το σύνδεσμο δια του οποίου το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τυγχάνει εφαρμογής το ενωσιακό δίκαιο σε περιπτώσεις που μπορεί να τεθεί υπό διακινδύνευση η αποτελεσματική εφαρμογή των δικαιωμάτων που απολαμβάνει κάθε Ευρωπαίος πολίτης. Τυχόν «εμπορευματοποίηση» από οιοδήποτε κράτος μέλος της ιθαγένειας της Ένωσης παραβιάζει τα ευρωπαϊκά ιδεώδη και βρίσκεται σε αντίθεση με τους ενωσιακούς σκοπούς.

Στην υπόθεση της Μάλτας, το ενωσιακό δίκαιο εφαρμοζόταν γιατί δεν είχε τεθεί απλώς προς πώληση η ιθαγένεια του εν λόγω κράτους μέλους, αλλά, κατά κύριο λόγο, παρεχόταν έναντι αμοιβής η δυνατότητα σε πρόσωπα να γίνουν κοινωνοί ενωσιακών δικαιωμάτων παρότι δεν είχαν κανέναν πραγματικό δεσμό με τα ευρωπαϊκά ιδεώδη και τις ενωσιακές αξίες. Η πάγια θέση του ΔΕΕ ότι η ιθαγένεια της Ένωσης αποτελεί τη θεμελιώδη ιδιότητα των Ευρωπαίων πολιτών, δεν αποτελεί μία απλή διακήρυξη αλλά παράγει έννομες συνέπειες στην ενωσιακή έννομη τάξη και δημιουργεί υποχρεώσεις στα κράτη μέλη επί των ζητημάτων χορήγησης της εθνικής τους ιθαγένειας.

Η απόφαση αυτή του Δικαστηρίου πρέπει να θεωρηθεί δεδομένο ότι θα επιφέρει σημαντικές συνέπειες στον τρόπο που θα εξεταστούν μελλοντικά οι νομοθεσίες των κρατών μελών σε

⁵⁰ Ο.π., ΔΕΕ C-490/20, σκ. 48-50.

⁵¹ Βλ. ΔΕΚ C-148/02, *Carlos Garcia Avello κατά Βελγικού Δημοσίου*, 02.10.2003, EU:C:2003:539, σκ. 25, ΔΕΕ C-673/16, *Relu Adrian Coman κ.λπ. κατά Inspectoratul General pentru Imigrări και Ministerul Afacerilor Interne*, 05.06.2018, EU:C:2018:385, σκ. 36-38, ό.π., ΔΕΕ C-490/20, σκ. 52.

ζητήματα ιθαγένειας, καθώς είναι πολύ πιθανό και άλλοι εθνικοί κανόνες περί πολιτογράφησης υπηκόων τρίτων χωρών να τεθούν υπό τον έλεγχο συμφωνίας τους με το ενωσιακό δίκαιο και τις διατάξεις για την ευρωπαϊκή ιθαγένεια. Ο δε σχετικός έλεγχος θα πραγματοποιείται επί τη βάσει του κριτηρίου που έθεσε το Δικαστήριο με την απόφασή του στην υπόθεση της Μάλτας, ήτοι ότι θα πρέπει να υφίσταται ένας πραγματικός δεσμός μεταξύ του υπηκόου τρίτης χώρας και του κράτους μέλους που να δικαιολογεί την χορήγηση της εθνικής ιθαγένειας και κατ' επέκταση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας. Η οριοθέτηση της αόριστης έννοιας «πραγματικός δεσμός» είναι βέβαιο ότι θα απασχολήσει τη μελλοντική νομολογία του Δικαστηρίου, το οποίο θα κληθεί να οριοθετήσει με τον τρόπο αυτό τα όρια της αρμοδιότητας των κρατών μελών στον τομέα της ιθαγένειας.